

PEIXATERIA VERSUS PESCATERIA

Ramon AMIGÓ i ANGLÈS

Mentre els noms dels llocs van anar apareixent, sorgits del poble, per generació espontània, l'indret on es venia peix es designava amb una paraula derivada de «pesca», no pas de «peix». Això es feia igual com ho fa la llengua castellana, que no treu de «pez» el nom del lloc on es ven aquest animal aquàtic, sinó de «pescado», és a dir, del «pez» quan ja ha estat capturat i és fora de l'aigua.

He recollit exemples de pescateria, trets tant de documents antics com de moderns. L'anotació que se'm presenta com més antiga de les que se m'han posat sota els ulls correspon a la Selva del Camp i l'any 1401, segons un inventari en el qual consta una casa «al carrer de la Pescateria»¹. Una altra anotació de cap al final d'aquell segle XV afecta un renom locatiu, «de la Pescateria», que a Reus s'atribuïa a Pere Miret, segons un capbreu del benefici de Sant Pere de l'any 1494. També a Cornudella, Josep Freixes era «de la Pescateria» el 1696. *El fogatge de 1497* anota «devant la Pesqueteria», a Barcelona, i «la Peschateria», a Tarragona². Al segle XVI, *El fogatge de 1553*³ fa constar «la plasa de la Pescateria» a Tarragona i «lo carrer de la Pescateria», a la Selva. El 1581, en un llibre de confessions de Reus, es parlava de «macello sive pescateria», i en un document de 1625⁴ es llegeix «vico de la Pescateria». A les acaballes del segle XVIII, el baró de Maldà deia que, a Barcelona, una de les capelles de la Mare de Déu de Montserrat era «al costat de la Pescateria y del Rech». Modernament, es veu «Pescaterias», per exemple, en una caricatura 'Carnestoltes barceloní', publicada el 26.3.1897⁵. I la *Geografia General de Catalunya*, dirigida per F. Carreras Candi, del començament d'aquest segle, anota vies públiques «de la Pescateria» en poblacions com Figueres, Mataró i Ripoll. Curiosament, la mateixa obra parla de «Pexeteria» a Constantí, on el 1700 un capbreu aporta «vico dicto de la Pescateria» i també amb aquest específic altres papers fins al 1853. Els reculls d'onomàstica, basant-se en informacions rebudes de viva veu, anoten «les Pesca-

1. Joan PIÉ, pyre., *Anals inèdits de la vila de la Selva*, IETRBIV, 1984, p. 672.

2. Josep IGLÉSIES, Fundació S. Vives Casajuana, 1991, II, p. 143 i 253, respectivament.

3. ídem, II, p. 259 i 239, respectivament.

4. Luisa VILASECA, *Los alfareros y la cerámica de reflejo metálico ...*, Rosa de Reus, 1964, II, p. 180.

5. *La esquella de la torratxa*, any 19, núm. 946, p. 118.

teries» a Alforja, les Borges del Camp, Mont-roig i Vila-seca, i «la Pescateria» a Rasquera, Riudecanyes i Riudecols.

Hi ha un altre derivat abundant de pesca: «pescater». Ja el 1457 «lo Pesquater» era una partida de terra d'Ulldemolins, on encara se'n parla, i també es parla del camí i de la punta «dels Pescaters», que n'han agafat el nom, en plural. A Cornudella, el 1501, un manual notarial diu que una terra confronta «cum vico dels Pescates», un camí que sembla que s'ajuntava amb el camí del Camp i del qual encara es parlava el 1815. Aquest nom i el d'Ulldemolins no tenen cap interrelació entre ells. A Reus, «lo Pescater» era el renom d'Antoni Ferrer, el 1519⁶ i «el carrer dels Pescaters» era un que conduïa al camí de Tarragona. A les Borges, el renom «Pescater» de 1847 encara es conserva. També hi és a Mont-roig, i allí serveix per a designar un bosc; a Riudecanyes, hi ha «ca la Pescatera», un renom amb què també es coneix una pedrera; i a Vila-seca, hi ha –o hi havia– «el mas del Pescater». Tot això ja són herències més o menys fossilitzades de temps, si no antics, almenys una mica llunyans.

A Riudoms⁷ s'observa un vacil·lació per influència del canvi en la manera de dir que s'ha produït aquests últims vint anys. Mentre un document de 1720 diu «Pescaters» l'anotació presa de la veu de la gent diu «camí dels Peixaters» i també, en una entrada que es fa per «Les Peixateries», la correspondència fonètica és «las paskatarías». Deu ésser un testimoni que el 1979 –o una mica abans– ja es passava de la idea de «pesca» a la de «peix».

Fa l'efecte que el derivat de pesca es devia mantenir viu fins que no hi va haver l'obligació legal –a partir de 1859– i precisament en castellà –a partir de 1860– de penjar rètols a les vies públiques i llavors, naturalment, per exigència del govern de l'Estat, els que es deien de la Pescateria es van passar a dir «de la Pescadería». El pas cap a «Peixateria» i «Peixaters» s'ha produït ara fa quatre dies, quan els noms de les vies públiques s'han pogut descastellanitzar. Per això, ara, a Constantí i a la Selva, hi ha el carrer de la Peixateria; i a Cornudella hi ha el carrer dels Peixaters, allà on hi havia el dels Pescaters, que era un bocí d'aquell camí que poc o molt passava pel poble; i a Reus hi ha les Peixateries, un lloc que només es coneixia per les Pescateries fins fa molt poc temps. Vaig néixer en una casa del costat seu i, en aquest sentit, sé molt bé el que em dic. Suposo que l'adopció del derivat de «peix» en substitució del de «pesca» és generalitzada allà on s'ha hagut de recórrer a la plasmació escrita del nom, per unes ganes d'ésser al màxim de correctes –ultracorrectes– els responsables lingüístics dels rètols públics. Tan correctes, que han perdut de vista la paraula primitiva que sempre s'havia utilitzat per fer la derivació. En canvi, allà on no ha calgut posar el nom per escrit la forma genuïna es conserva, per ara: les Pescateries, a Alforja; els Pescaters, a Ulldemolins; ca la Pescatera, a Riudecanyes; el bosc del Pescater, a Mont-roig; la Pescateria, a Rasquera, etc.

6. Capbreu [...] a instancia y requesta del honorable mosen Francesch Johan Carnicer mercader de la vila de Reus.

7. Eugeni PEREA SIMON, *Toponímia del terme de la vila de Riudoms*, Revista Catalana de Geografia, Vol. 1er., Nº 2, Abril-Juny 1978. Barcelona, 1979.

L'altre dia, a Vilafranca del Penedès, em va venir bé de preguntar a un conegut que deu vorejar els seixanta on venien peix. La singularitat de la pregunta, fora de context, com un exabrupte, el va sorprendre, però la sorpresa no va impedir una resposta tan espontània com jo la desitjava: –Home! A la pescateria! Hi ha el risc que el dia que la gent s'adoni que per escrit ho posen diferent –i Déu ens en regard que mai ho digui la TV– es passarà a la forma que ens sembla més poc recomanable.

És inevitable que la llengua evolucioni, igual com evolucionen tots els cossos vius. Però és llàstima que l'evolució a què ens referim sigui la seqüela d'una malaltia. Ho dic perquè aquest canvi no s'hauria produït –si més no me'n fa l'efecte– si no hi hagués hagut la prèvia castellanització escrita. De la mateixa manera que molts gravats no ho haurien estat si no haguessin tingut la verola. Una vegada passada l'erupció i la febrada, només queden els clotets que les pústules deixen a la pell, i es recupera la salut, com si res.

Transcrivim una part de l'article de Feliu Izard a la revista “Àrnica” (Esterri d'Àneu), número 34 (setembre 1997), pàgina 13:

“La història toponímica de la Maladeta, el massís que acull l'Aneto i vint-i-vuit cims més de més de 3.000 metres d'altitud, és una llarga història plena d'estrangerismes, defectes auditiu, traduccions perverses, llegendes èpiques i semenfotismes antihistòrics aragonesos. Segons el plorat Coromines, Maladeta ve de *mala/malh i eta*, que vol dir ‘roc/pedra’ i ‘alt/a dalt’, o sia, *les pedres de dalt, les roques altes*, etc. Això recorda les Roques Altes del Moixeró i tots els *mall/malh* que hi ha pels voltants: Malls/Malhs Pintat, Barrat, Planet, de l'Artiga, dels Puis, Malhpas, etc. El nom de Maladeta, tal com ho deien els pastors de Benasc, ha originat una evolució transcriptiva esgarrifosa. Entre els xovinistes de la llengua d'oïl i els colonialistes cristians seguidors de Cervantes, s'han retratat en les seves intolerants posicions imperialistes i han fet el ridícul com de costum. Ramond (i potser Raboul), en escoltar de boca dels pastors *Maladeta*, va entendre *maladette* i ho va interpretar com si fóssim italians: *maladetta e porca miseria*. Molt llestos ells, ho van traduir per *Maudit*. Després, els ignorants i intolerants del sud, encara més espavilats, ells, ho van retraduir per *Malditos*. I ara, els neorurals invasors descafeïnadors de la cultura autòctona de Benasc, ho han assumit i en diuen *Montes Malditos*. La mort del guia emblemàtic de la Maladeta, Barrau de Luixó, i la seva posterior estada (cent anys) dins la gelera, va contribuir a mantenir el malnom de *Maleïda*. En mala hora mossèn Cinto els va fer el joc amb “els crits més horrorosos que degué llançar la terra...”. I si hi afegim la llegenda que tant va fer caminar el Sansi [escrivà públic i alcalde de la vila d'Esterri d'Àneu l'any 1725], ja tenim el malnom consolidat”.

A.R.